

Erazm Baran¹

Udział polskich medyków sądowych w badaniach zbrodni katyńskiej*

Contribution of Polish forensic medicine specialists to the studies of war crimes committed in Katyn.

Publikacja stanowi podsumowanie pracy polskich medyków sądowych w badaniach zbrodni katyńskiej

The following report is the summary of the activities of Polish forensic medicine specialists during the exhumation of corpses in Katyn in 1943 and 1995, and also in Kharkiv and Mednoye in 1991. The results of studies conducted based on materials preserved during the exhumation are presented below.

Słowa kluczowe:

historia zbrodni katyńskiej,
ekshumacje masowe,
badania identyfikacyjne

Key words:

history of Katyn war crimes,
mass exhumation, identification studies

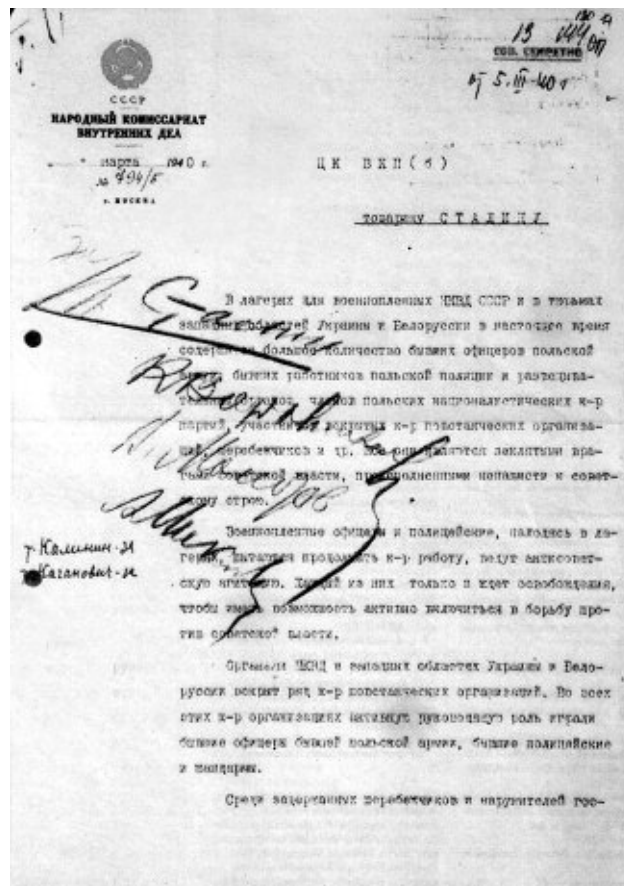
DECYZJA O MORDZIE

5 III 1940 – Notatka Ł. Berii do J. Stalina z propozycją wymordowania:

- 14 700 osób znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych, byłych polskich oficerów, urzędników, obszarników, policjantów, oficerów wywiadu, żandarmów, osadników, służby więziennej.

- 11 000 osób członków różnorodnych kontrrewolucyjnych organizacji, byłych obszarników, fabrykantów, byłych polskich oficerów, urzędników, uciekinierów, aresztowanych i znajdujących się w więzieniach w zachodnich obszarach Białorusi i Ukrainy.

Wszyscy oni są zatwardziałymi, nie rokującymi poprawy, wrogami władzy radzieckiej.

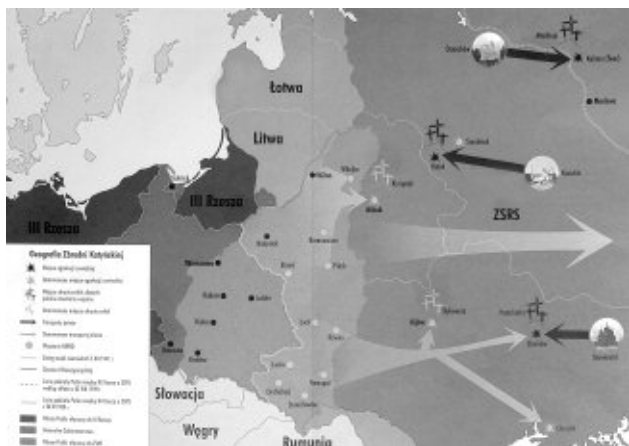
Ryc. 1. Dokument zatwierdzający mord 25 700 Polaków z podpisami członków Biura Politycznego WKP(b) m.in. Józefa Stalina.

Fig. 1. Official document confirming the murder of 25.700 Poles with signatures of members of the Soviet Politburo (WKP b), including Joseph Stalin.

¹ Emerytowany pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej UJ CM w Krakowie.

* Według plakatu przedstawionego podczas XV Zjazdu Naukowego PTMSiK, Gdańsk 16-18.09.2010.

GEOGRAFIA MORDU

Ryc. 2. Rozmieszczenie obozów i miejsc, w których ujawniono zwłoki pomordowanych jeńców. Teczka edukacyjna IPN.

Fig. 2. Location of camps and places where the corpses of murdered prisoners were revealed.

CZAS MORDU – 1940 ROK

Paweł Kukiz – 17 września (za zgodą Autora)

- 3 IV środa - Kurica – nieptica
- 4 IV czwartek - Polska – nie zagranica
- 5 IV piątek - Więc polej wódki, Grisza
- 6 IV sobota - Bo zaraz oddasz strzał
- 7 IV niedziela
- 8 IV poniedziałek - W tył głowy
- 9 IV wtorek - Potem do dołu
- 10 IV środa - Ciało na ciało się zrzuci
- 11 IV czwartek - Sasza ugnieść je musi
- 12 IV piątek - A spychacz zepsuł się nam
- 13 IV sobota - Więc polej Grisza tak z duszy
- 14 IV niedziela
- 15 IV poniedziałek - Dla Saszy, bo spychacz nie ruszy
- 16 IV wtorek - Ilu ich jeszcze zostało
- 17 IV środa - A naszym chce się już spać
- 18 IV czwartek - Roboty oczeń mnoga
- 19 IV piątek - Starszyna chodzi zły

- 20 IV sobota - Psuje się pogoda
- 21 IV niedziela
- 22 IV poniedziałek - A jeszcze tylu ich
- 23 IV wtorek - Tylu ich jeszcze zostało
- 24 IV środa - A spychacz zepsuł się nam
- 25 IV czwartek - Tam w dole się jacyś ruszają
- 26 IV piątek - Wypijmy, Grisza, do dna
- 27 IV sobota - Kończy się podły kwiecień
- 28 IV niedziela
- 29 IV poniedziałek - Zaczyna zielony maj
- 30 IV wtorek - A nam wciąż nowych dowożą
- 1 V środa - Nie dają wytchnienia nam
- 2 V czwartek - Eee, Grisza co jest z tobą
- 3 V piątek - Czyżby ci było ich żal?
- 4 V sobota - Kurica – nieptica
- 5 V niedziela
- 6 V poniedziałek - To tylko polski pan
- 7 V wtorek - Niech Wasia wapnem sypnie
- 8 V środa - Na ten ostatni stos
- 9 V czwartek - A wapno pamięć rozpuści
- 10 V piątek - Sumienie prześpi się w nas
- 11 V sobota - A potem by nie bolało
- 12 V niedziela
- 13 V poniedziałek - Posadzi się tu las
- 14 V wtorek - I prawda nie wyjdzie na jaw
- 15 V środa - A Stalin odznaczy nas
- 16 V czwartek - Tylu ich jeszcze zostało
- 17 V piątek - A spychacz zepsuł się nam
- 18 V sobota - Tam na dole się jacyś ruszają
- 19 V niedziela - Wypijmy, Grisza, do dna

W ciągu 40 dni powszednich i 7 niedziel zamordowano:
w Charkowie - 3812 oficerów Wojska Polskiego
w Katyniu - 4406 oficerów Wojska Polskiego
w Twerze - 6288 policjantów i innych pracowników /Kalinin/ służb państwowych

PIERWSZY MEDYK SĄDOWY W KATYNIU

Dr med. Tadeusz Pragłowski starszy asystent Zakładu Medycyny Sądowej UJ, przebywał w dniu 16 kwietnia 1943 roku na terenie Katynia wraz z Komisją Techniczną PCK. Swoje spostrzeżenia z pobytu w Katyniu przekazał w ustnej relacji dr. Marianowi Wodzińskiemu.

Zbrodnia katyńska. Wyd. Krzyża Nowohuckiego, Kraków, 1981, 158.

Ryc. 3. *Ksiądz Jasiński i dr med. T. Pragłowski – polski medyk sądowy w Katyniu w 1943. Dokumentacja niemiecka.*

Fig. 3. *Father Jasiński and Dr. T. Pragłowski, a Polish forensic medicine specialist, in Katyn in 1943. German documentation.*

Ryc. 4. *Ekshumacja Katyń 1943 – odświeżenie miejsc zamordowanych oficerów. Dokumentacja niemiecka.*

Fig. 4. *Exhumation, Katyn, 1943 – Uncovering of the sites of slaughtered officers. German documentation.*

EKSHUMACJE

KATYŃ – 1943 rok

Wodziński M.: Relacja dra medycyny Mariana Wodzińskiego, lekarza sądowego Komisji Technicznej PCK w Katyniu /w:/ Zbrodnia Katyńska w świetle dokumentów. Wyd. Krzyża Nowohuckiego, Kraków 1991, 157-188.

CHARKÓW, MIEDNOJE – 1991 rok

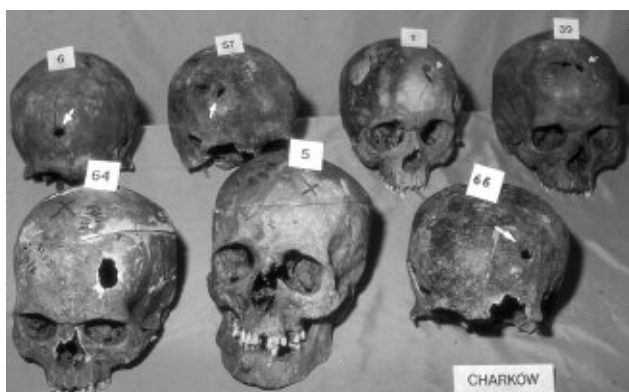
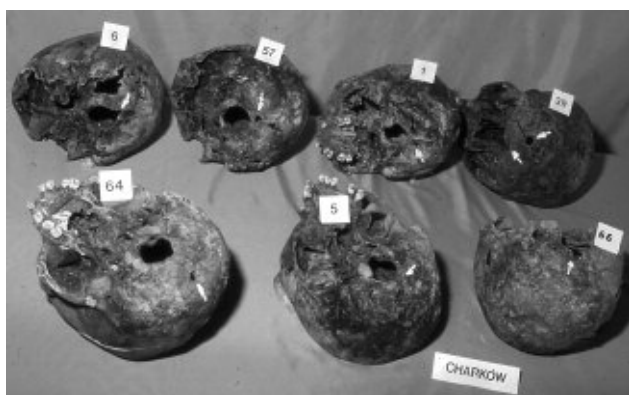
Opinie:

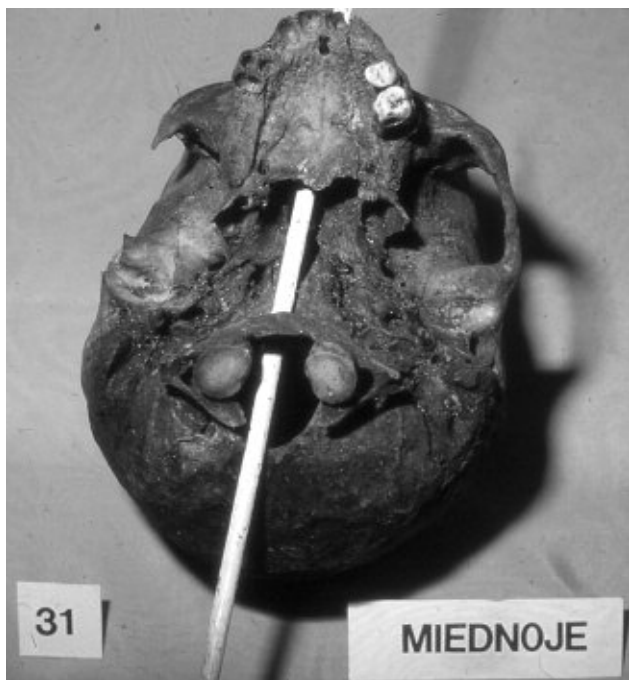
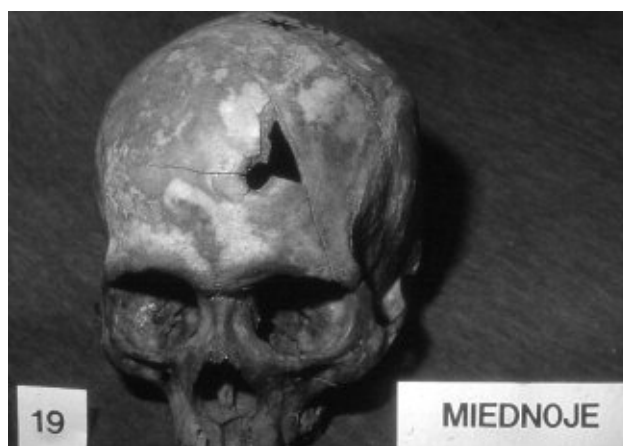
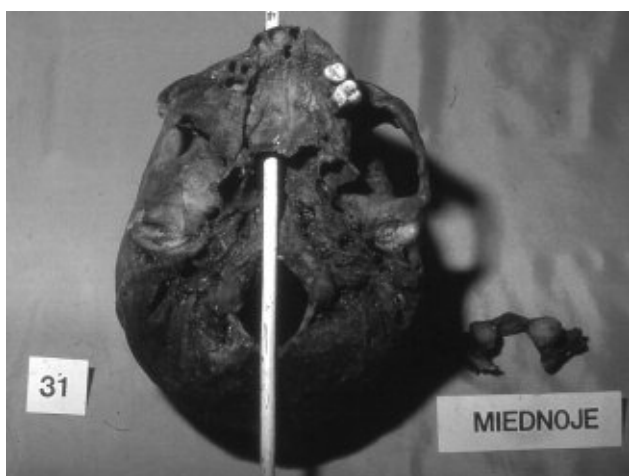
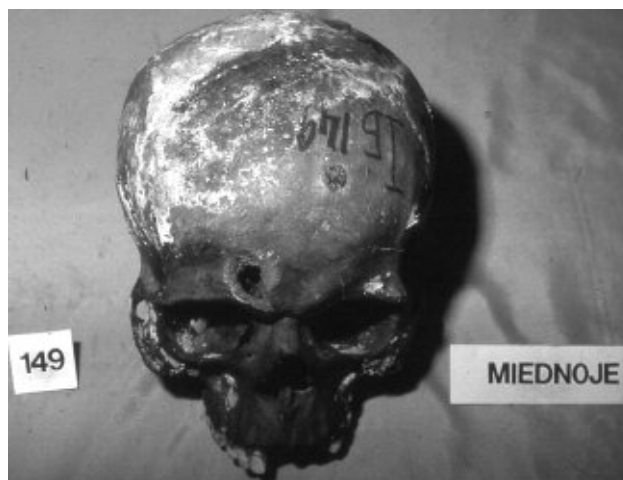
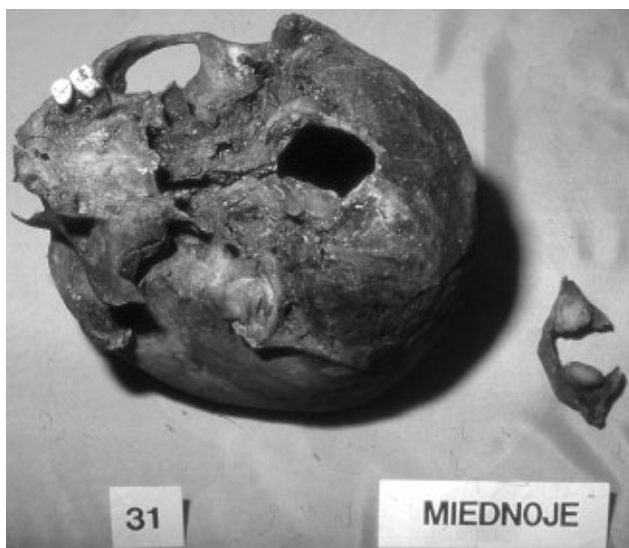
- dla Naczelnej Prokuratury Wojskowej Związku Radzieckiego z daty 9 VIII i 31 VIII 1991 Opinie dotyczyły m.in. liczby zwłok ujawnionych w czasie ekshumacji, rodzaju stwierdzanych uszkodzeń, przyczyny śmierci. Dokumenty ze strony radzieckiej podpisali: dr L. Bielajew i dr S. W. Derij (medycy sądowi) a ze strony polskiej: prof. dr hab. B. Młodziejowski (antropolog), dr hab. R. Mądro, dr E. Baran (medycy sądowi).

- dla Prokuratury Generalnej RP z daty 6 II 1992, w której zawarto sprawozdanie z czynności ekshu-

macyjnych z końcową opinią. Dokument podpisali prof. dr hab. B. Młodziejowski (antropolog), dr hab. R. Mądro, dr E. Baran.

- dla Prokuratury Generalnej RP w odpowiedzi na pismo z dnia 6 IV 1992. Pismo zawierało 12 pytań nawiązujących do opinii z dnia 6 II 1992 i jej uszczegółowienia, m.in. przez wyjaśnienie różnic w procesach pośmiertnych w Charkowie i w Miednoje, czasu przebywania zwłok w dołach śmierci, zróżnicowania obrażeń pod kątem czasu ich powstania (za życia, po śmierci, w czasie ekshumacji), wpływu środków chemicznych na rozkład zwłok. Dokument podpisał: dr E. Baran.

Ryc. 5. Ekshumacja Charków i Miednoje 1991 – blok 9 rycin – czaszki z kanałami postrzałowymi. Fot. J. Tatar.

Fig. 5. Exhumation, Kharkiv and Mednoje, 1991 – 9 gunshot wounds of the skulls. Photo by J. Tatar.

PUBLIKACJE

Baran E., Mądro R., Młodziejowski B.: Badania sądowo-lekarskie przeprowadzone w ramach ekshumacji w Charkowie i Miednoje /w:/ Zbrodnia Katyńska. Droga do prawdy. Zeszyty Katyńskie nr 2, Warszawa 1992, 264-276.

Baran E., Mądro R., Młodziejowski B.: Badania masowych grobów oficerów polskich więźniów Starobielska. Sprawozdanie sądowo-lekarskie z ekshumacji w Charkowie. Arch. Med. Sąd. Krym. 1993, 43, 1, 3-25.

Mądro R., Baran E., Młodziejowski B.: Sprawozdanie z ekshumacji zwłok polskich jeńców wojennych więzionych w Ostaszkwie na terytorium ZSRR, przeprowadzonej w Miednoje k/Tweru w dniach 15-30 VIII 1991. Arch. Med. Sąd. Krym. 1993, 43, 1, 26-46.

Baran E., Mądro R., Młodziejowski B.: Untersuchungen von Massengraben polnischer Gefangener – Opfer des Mordes /1940/ des NKWD. Plakat /wyróżniony nagrodą/ - 71 Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Rechtsmedizin. Berlin 15-19 IX 1992.

KATYŃ – 1991 rok

Wykopy sondażowe w Lesie Katyńskim w dniach 20-21 XI 1991 przeprowadzone przez biegłych Prokuratury Związku Radzieckiego.

STAROBIELSK – 1994 rok

Mądro R., Głosek M., Herzog A., Przewoźnik A.: Przebieg i wyniki ekshumacji przeprowadzonej w obrębie tak zwanej kwatery polskiej na Starym Cmentarzu Miejskim w Starobielsku. Arch. Med. Sąd. Krym. 1994, 44, 3, 294-304.

KATYŃ – 1994 rok

Mądro R.: Katyń 1940-1994. Publikacja wydana staraniem Akademii Medycznej w Lublinie, brak roku wydania, str. 136, dokumentacja fotograficzna. Publikacja zawiera sprawozdanie autora z badań przeprowadzonych w Katyniu we wrześniu 1994.

MIEDNOJE – 1995 rok

dr M. Brzozowska

dr R. Gwiazdecki

Wyniki badań z przeprowadzonej ekshumacji nie były publikowane.

KATYŃ – 1995 rok

Baran E.: Opinia medyka sądowego o ekshumowanych szczątkach generałów Bronisława Bohaterewicza i Mieczysława Smorawińskiego /w:/ Zbrodnia nie ukarana. Katyń-Twer-Charków. Zeszyty Katyńskie nr 6, Warszawa, 1996, 46-59.

Baran E.: Raport medyka sądowego z badań ekshumacyjnych przeprowadzonych w Katyniu w 1995 roku. Arch. Med. Sąd. Krym. 1998, 48, 2, 83-96.

Baran E.: Podsumowanie raportów medyka sądowego z badań mogił cmentarza PCK założonego w 1943 w tym mogił generałów oraz dołów śmierci /w:/ Katyń w świetle badań terenowych 1994-1995. Praca zbiorowa pod redakcją Mariana Głoska. Toruń 2004, 50-66; 51-96; 124-134; 293-296; 310-314.

Ryc. 6. Ekshumacja Katyń 1995 – blok 6 rycin – wielokrotny postrzał czaszki, kanał postrzałowy z uszkodzeniem kręgu. Fot. mgr G. Rycel.

Fig. 6. Exhumation, Katyn, 1995 – 6 figures showing multiple gunshot wounds through the skull; bullet paths show damage to the cervical spine. Photo by G. Rycel.

CHARKÓW – 1996 rok

dr E. Baran

Wyniki badań z przeprowadzonej ekshumacji nie były publikowane.

OPINIE PO BADANIACH PRZEPROWADZONYCH W ZAKŁADACH MEDYCYNY SĄDOWEJ Z MATERIAŁÓW ZABEZPIECZONYCH PODCZAS EKSHUMACJI

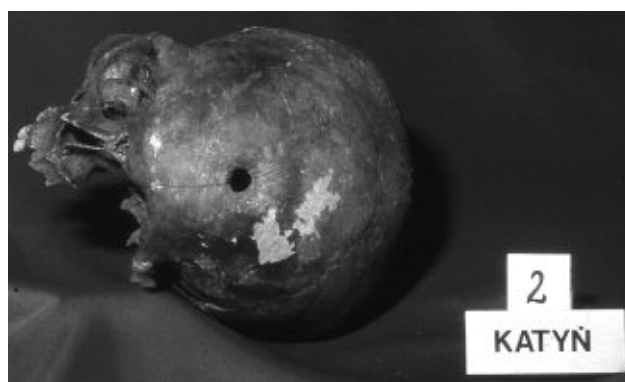
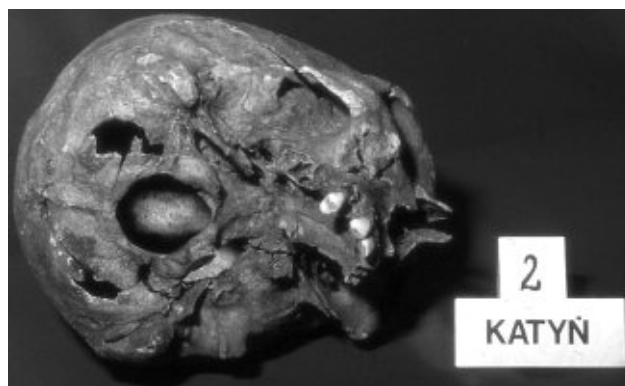
KRAKÓW

Podczas badań ekshumacyjnych w Charkowie (1991) zabezpieczono kilka sztuk żeber i fragment kości ramiennej. Celem badania było rozstrzygnięcie czy charakter stwierdzanych uszkodzeń mógł być następstwem postrzału. Opinia dla Prokuratury Generalnej RP z dnia 10 II 1992 – podpisana przez dr. med. Erazma Barana i mgr praw Zbigniewa Lisowskiego (kryminalistyk).

Podczas wykopów sondażowych w Lesie Katyńskim w dniach 20-21 listopada 1991 zabezpieczono dwie czaszki i żuchwę. Celem badania było ustalenie charakteru uszkodzeń i ich mechanizmu, wieku, płci, przyczyny zgonu. Opinia wydana dla Prokuratury Generalnej RP z dnia 6 XII 1991. Opinię podpisał dr med. Erazm Baran.

Ryc. 7. Ekshumacja Katyń 1995 – odstawianie mogiły PCK z 1943 przez archeologów. Fot. mgr G. Rycel.

Fig. 7. Exhumation, Katyn, 1995 – 3 figures illustrating archeologists uncovering the Polish Red Cross graves from 1943. Photo by G. Rycel

Ryc. 8. Ekshumacja Katyń 1991 – blok 7 rycin – uszkodzenia postrzałowe czaszek, żeber, fragmentu kości ramiennej. Fot. J. Tatara.

Fig. 8. Exhumation, Katyn, 1991 – 7 figures showing multiple gunshot wounds with damage to the skulls, ribs, and humerus. Photo by J. Tatara.

WROCŁAW

W 1943 roku niemiecki profesor medycyny sądowej Gerhard Buhtz wywiózł z Katynia kilka czaszek, które przez wiele lat były przechowywane w Zakładzie Medycyny Sądowej AM we Wrocławiu. Spośród tych czaszek dokonano identyfikacji czaszki Janiny Antoniny Lewandowskiej (śpiewaczki, pilota szybowcowego i samolotowego) zamordowanej w 1940 roku w Katyniu. Identyfikacji dokonał zespół medyków sądowych i antropologów: prof. Tadeusz Krupiński, prof. Zbigniew Reichel, dr Barbara Kwiatkowska, dr Jerzy Kawecki, lek. Hubert Szatny.

SZCZECIN

W 1943 roku dr Tramsen, asystent z Instytutu Medycyny Sądowej w Kopenhadze, wywiózł z Katynia czaszkę ze zwłok oficera, u którego przeprowadzał sekcję zwłok. Oficerem tym był kap. posp. rusz. lekarz Ludwik Szymański. Po wielu latach w szafie Instytutu Medycyny Sądowej Uniwersytetu w Kopenhadze znaleziono „przestrzeloną czaszkę”. Badania identyfikacyjne na zlecenie Rady Ochrony pamięci Walk i Męczeństwa przeprowadzono w Zakładzie Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Materiał porównawczy do badań polimorfizmu DNA pobrano od syna zamordowanego – Jerzego Szymańskiego. Wynik badania: wykazano zgodność typu rodzic – dziecko między profilem DNA pochodzącym z czaszki i profilem DNA Jerzego Szymańskiego. Badana czaszka pochodzi od osoby blisko spokrewnionej z J. Szymańskim. Ten typ pokrewieństwa występuje w przypadku pokrewieństwa rodzic i jego dziecko. Opinię podpisali: dr Andrzej Ossowski – Zakład Medycyny Sądowej PAM Pracownia Hemogenetyki, dr n. med. Jarosław Piątek – Zakład Medycyny Sądowej PAM Pracownia Hemogenetyki.

OCENY – OPINIE NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW AKTOWYCH I PUBLIKACJI

Opinia sądowo-lekarska wydana na zlecenie Prokuratora Specjalnego Sądu Karnego w Krakowie z dnia 12 listopada 1945, Nr Ds. Spec. 314/45. Biegłym postawiono następujące pytanie: „czy tezy zawarte w wydawnictwie urzędowym „Amtliches Material zum Massenmord von Katyn” wytrzymują krytykę ze stanowiska nauki a w szczególności medycyny sądowej”. Opinia z daty 12 grudnia 1945

podpisana przez : prof. dr. J. S. Olbrychta i prof. dr. S. Siengalewicza.

Olbrycht J.: Observations critiques médico-légales sur la publication „Amtliches Material zum Massenmord von Katyn”. Acta Medicinae Legalis et Socialis 1953, 1/2, 24-50.

Baran E.: Opinie sądowo-lekarskie w sprawie katyńskiej wydane przez polskich medyków sądowych. Część I – Orzeczenie dra Mariana Wodzińskiego. Arch. Med. Sąd. Krym. 1992, 42, 2, 129-135.

Baran E.: Opinie sądowo-lekarskie w sprawie katyńskiej wydane przez polskich medyków sądowych. Część II – Opinia sądowo-lekarska profesorów Jana Olbrychta i Sergiusza Schilling-Siengalewicza.

Arch. Med. Sąd. Krym. 1992, 42, 3, 183-193.

Baran E.: Uwagi do niemieckiego sprawozdania sądowo-lekarskiego opublikowanego w 1943 /w:/ Zbrodni Katyńskiej. Droga do prawdy. Zeszyty Katyńskie nr 2, Warszawa 1992, 127-140.

Baran E.: Sądowo-lekarskie dokumenty dotyczące Zbrodni Katyńskiej w archiwach rosyjskich. Arch. Med. Sąd. Krym. 2000, 50, 3, 215-226.

„ZBRODNIA KATYŃSKA“ W PUBLIKACJACH O RÓŻNYM CHARAKTERZE

Chróścielewski E.: Sądowo-lekarska, kryminalistyczna i prawna rekonstrukcja Zbrodni Katyńskiej. Arch. Hist. i Fil. Med. 1990, 53, 1/2, 11-27.

Chróścielewski E.: A. Sródka: Lista poległych oficerów jeńców wojennych z Kozielska rozpoznanych wśród zwłok w grobach katyńskich (pracownicy służby zdrowia). Arch. Hist. i Fil. Med. 1990, 53, 1/2, 39-58.

Baran E.: Udział polskich medyków sądowych w sprawie katyńskiej. Arch. Med. Sąd. Krym. 1991, 41, 3, 193-200.

Popielski B.: Katyń – Ekshumacja zwłok polskich oficerów w świetle sprawozdania sądowo-lekarskiego profesora medycyny sądowej w niemieckim Wrocławiu – prof. G. Buhtza. Sprawozdanie Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Wrocław 1992, 25-27.

Baran E.: Musiałem godzić obiektywizm z gniewem. Biuletyn Katyński, Kraków 1992, 1/35, 51-57.

Raszeja S.: Sprawa katyńska w ocenie niemieck-

kiego profesora medycyny sądowej. Arch. Med. Sąd. Krym. 1992, 42, 2, 126-128.

Raszeja S., Chróścielewski E.: Medicolegal reconstruction of the Katyń forest massacre. Foren. Sc. Int. 1994, 68, 1-6.

Nasiłowski W.: List do Redakcji. Arch. Med. Sąd. Krym. 1996, 46, 2, 163-164. List do Redakcji jest reakcją prof. W. Nasiłowskiego na krytyczną recenzję – prof. M. Głoska archeologa – publikacji R. Mądro „Katyń 1940-1994” wyd. AM w Lublinie. Recenzja opublikowana: Arch. Med. Sąd. Krym. 1995, 45, 3/4, 317-320.

Popielski B.: Wspomnienia o pracach sądowo-lekarskich w Katyniu i Łambinowicach. Zeszyty Naukowe Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Śląskiej

Akademii Medycznej. Katowice 1996, 5, 19-25.

Chróścielewski E.: Cienie obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau i Katynia w życiorysie doc. dr. med. Tadeusza Pragłowskiego. Zeszyty Naukowe Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Śląskiej Akademii Medycznej. Katowice 1996, 5, 29-33.

Baran E.: Udział krakowskich medyków sądowych w badaniach Zbrodni Katyńskiej. Biuletyn Katyński, Kraków 1997, 44, 48-54.

Popielski B., Nasiłowski W.: Cienie Katynia w dokumentach i historii medycyny sądowej. Arch. Med. Sąd. Krym. 1997, 47, 3, 181-191.

Baran E.: Antropologia–archeologia–medycyna sądowa (praca złożona do druku).

Adres do korespondencji:
dr Erazm Baran
ul. Grzegórzecka 16
31-531 Kraków